

Α. Παρουσίαση διδασκαλίας της ΔΕ 10: Ο λαός της Διαθήκης γεννιέται, καθώς πορεύεται στην έρημο

(Βιβλίο Θρησκευτικών της Α΄ Γυμνασίου: Όλγα Γριζοπούλου – Πηγή Καζλάρη, Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού, Ο.Ε.Δ.Β. Αθήνα)

1^η διδακτική ώρα

Πορεία διδασκαλίας	Μορφή εργασίας	Μέσα
<p>Φάση αφόρμησης / εξέταση της προηγούμενης ΔΕ Τρεις μήνες πέρασαν μετά τη δραματική έξοδο των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο. Ζητάμε από τους μαθητές μια σύντομη αφήγηση των γεγονότων της προηγούμενης ενότητας. Ποιες ήταν οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν; Πώς τις ξεπέρασαν; Ποιος ήταν ο ρόλος του Μωυσή; (οι ερωτήσεις του «Ελέγχω τι έμαθα» της ΔΕ 9) Βρίσκουμε, λοιπόν, τους Ισραηλίτες κατασκηνωμένους στους πρόποδες του Σινά.</p> <p>Θέση στόχων Στη σημερινή μας δουλειά θα δούμε πώς περιγράφει τις εξελίξεις το βιβλίο της Εξόδου και θα επιχειρήσουμε να κατανοήσουμε τι είδους συνείδηση αποκτούν αποδώ κι εμπρός οι Ισραηλίτες και ποια αποστολή αναλαμβάνουν. Α ν ά γ ν ω σ η κ ε ι μ έ ν ο υ (α΄ και β΄) →</p> <p>ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Βλέπουμε στο χάρτη την πορεία των Ισραηλιτών προς το Σινά (εφ. 1) - Ας φανταστούμε τους Ισραηλίτες στους πρόποδες του Σινά. Χρησιμοποιώντας επίθετα ας χαρακτηρίσουμε την κατάστασή τους (<i>κουρασμένοι, φοβισμένοι, ταλαιπωρημένοι ...</i>) - Επισημαίνουμε: σε ποια στιγμή ο Θεός παρεμβαίνει; Τι ζητάει απ' τους Ισραηλίτες; Υπογραμμίστε τη φράση / λέξη στο κείμενο. - Τι θυμίζει ο Θεός στους Ισραηλίτες; Βρείτε την εικόνα που χρησιμοποιεί; Ποια συναισθήματα υποβάλλει αυτή η εικόνα; (<i>ευγνωμοσύνη, προστασία, ασφάλεια κάτω απ' τις φτερούγες του Θεού...</i>) - Ας θυμηθούμε φανερώσεις του Θεού από αφηγήσεις που έχουμε επεξεργαστεί σε προηγούμενα μαθήματα. Ποιες στιγμές φανερωνόταν (<i>κρίσης, κινδύνων...</i>) και τι άλλαξε μετά απ' αυτό; (<i>όλη τους η ζωή, όπως είδαμε στους Πατριάρχες, στο Μωυσή στο Σινά</i>) - Σε όλη τη διήγηση: οι Ισραηλίτες επικοινωνούν άμεσα με το Θεό ή κάποιος μεσολαβεί; - Προσέξτε τι κάνουν οι Ισραηλίτες πριν συναντήσουν το Θεό; Τι νόημα φαίνεται πως έχει αυτό; - Ας φανταστούμε την ατμόσφαιρα που κυριαρχεί στη σκηνή της συνάντησης Θεού – λαού (εφ. 1 του «Προσπαθώ...») - Το κείμενο περιγράφει εικόνες φυσικών φαινομένων που περιβάλλουν τη φανέρωση του Θεού: Ποιες είναι αυτές; Πού 	<p><i>Αφήγηση / Ερωτήσεις / απαντήσεις (κλειστού τύπου)</i></p> <p><i>Ενημέρωση από το δάσκαλο</i></p> <p>Δάσκαλος</p> <p><i>Κατευθυνόμενος διάλογος</i></p>	<p></p> <p>X(άρτης)</p> <p>Π(ίνακας)1</p> <p>Π2</p>

<p>ξαναείδαμε αντίστοιχες εικόνες; Ας εξηγήσουμε τι εκφράζει, τι μας δείχνει μ' αυτόν τον τρόπο ο συγγραφέας της Εξόδου; Τι είδους Θεός φανερώνεται;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Αυτός, λοιπόν, ο κυρίαρχος Θεός ανανεώνει τη Διαθήκη με τους Ισραηλίτες. Ας ξεκαθαρίσουμε τους όρους αυτής της Διαθήκης (ερ. 2) (τα δύο πρώτα σημεία [<i>ποιος παίρνει την πρωτοβουλία και τι θυμίζει ο Θεός στους Ισραηλίτες</i>] οι μαθητές τα συμπληρώνουν αμέσως, αφού τα έχουμε ήδη δουλέψει). Έτσι, επικεντρωνόμαστε στο τρίτο, τη μεγάλη Επαγγελία του Θεού: «θα γίνετε ο λαός μου». Εδώ φαίνεται πως έχουμε ένα πρόβλημα. Τι σημαίνει αυτό; Ο Θεός διακρίνει τον Ισραήλ από τους άλλους λαούς, επειδή τον θεωρεί ανώτερο, καλύτερο, πιο άξιο; - Διαβάζουμε το παράθεμα της Εκλογής. - Ας ψάξουμε το νόημα της «Εκλογής». Πόσο δύσκολο μας είναι να την αντιληφθούμε, όχι ως αξίωμα, αλλά ως αποστολή και προσφορά; (ερ. 3 του «Προσπαθώ ...»). - Ο Θεός, λοιπόν, προετοιμάζοντας τον Ισραήλ σχεδιάζει τη σωτηρία όλων των ανθρώπων. Ας θυμηθούμε τις αφηγήσεις στις οποίες έχουμε αναγνωρίσει ότι ο Θεός φανερώνεται και νοιάζεται για όλους τους ανθρώπους (<i>στις Επαγγελίες που δόθηκαν στους Πατριάρχες</i>). - Ας ξαναγυρίσουμε στους όρους της Διαθήκης. Εδώ έχει νόημα να στοχαστούμε: Γιατί ο Θεός ζητάει από τους Ισραηλίτες να δεσμευτούν; Πού το ξαναείδαμε αυτό; (<i>Πατριάρχες</i>). Τι δείχνει αυτή η στάση του Θεού; Πώς υπολογίζει τους ανθρώπους; (<i>ελεύθερες και υπεύθυνες υπάρξεις</i>). - Υπογραμμίστε στο κείμενο τη φράση που εμπεριέχει την απόφαση του λαού. - Τι θέση αποκτάει πλέον ο Θεός στη ζωή των Ισραηλιτών; Επινοήστε μια φράση που να το αποδίδει. Φανταστείτε πώς αισθάνονταν κουβαλώντας πάντα μαζί τους την Κιβωτό της Διαθήκης. Πώς επιβεβαιώνονται τα όσα είπαμε στη ΔΕ 8 για το όνομα του Θεού (<i>Γιαχβέ = ο Ων, ο Θεός που είναι πάντα εδώ</i>). Δείχνω σχετικές διαφάνειες (Κιβωτού & Σκηνής) - Μετά απ' αυτή τη βασική δέσμευση ο Θεός απευθύνει το λόγο του προς το λαό. Χωρίς να ξεχνάμε πώς ζούσαν οι άνθρωποι εκείνης της εποχής (<i>ειδωλολατρία, ανθρωποθυσίες, σκληρή νομοθεσία, δίκαιο βασιλέων</i>), ας δουλέψουμε τις οδηγίες ζωής (Δεκάλογος) που φανερώνει ο Θεός στους Ισραηλίτες (ερ. 4). - Εξηγήστε τη σημασία αυτών των οδηγιών. Τι προσφέρει μ' αυτές ο Θεός στους Ισραηλίτες (<i>κατεύθυνση, καθοδήγηση, βοήθεια να τα βγάλουν πέρα</i>), τι τους δείχνει; (<i>πώς να ζουν</i>). Πώς φαντάζεστε ότι αλλάζει η ζωή των Ισραηλιτών μετά απ' αυτό; Ας βρούμε παραδείγματα που να δείχνουν τους τρόπους με τους οποίους αυτή βελτιωνόταν (ερ. 5) - Εξηγήστε, λοιπόν, με επιχειρήματα αν αυτές τις εντολές ήταν «βάρος» και «καταπίεση» για τους Ισραηλίτες. - Τι αποφασίζουν, τελικά, οι Ισραηλίτες; Πώς επικυρώνεται η Διαθήκη; (<i>οι Ισραηλίτες αποφασίζουν ελεύθερα να ζήσουν σύμφωνα με τις οδηγίες του Θεού</i>) - Μετά απ' όλα, ας συνοψίσουμε: Οι απόγονοι του Αβραάμ, του Ισαάκ και του Ιακώβ δεν αποτελούν πια μια οικογένεια ή μια φυλή, αλλά ένα λαό που έχει ως οδηγό του το Θεό και αρχίζει την πορεία του προς τη Γη της Επαγγελίας. <p>Έλεγχος στόχων (<i>Προσεγγίσαμε όσα είχαμε θέσει ως στόχους; Συναντήσαμε ιδιαίτερες δυσκολίες; Ξεκαθαρίσαμε πράγματα; Ποιο σημείο του μαθήματος μας φάνηκε ιδιαίτερα ενδιαφέρον ή μας ευαισθητοποίησε περισσότερο;</i>)</p>	<p><i>Συνεργασία ανά θρανίο</i></p> <p><i>Διερεύνηση προβλήματος</i></p> <p><i>Συζήτηση</i></p> <p><i>Κατευθυνόμενος διάλογος</i></p> <p><i>Συνεργασία ανά θρανίο</i> <i>Κατευθυνόμενος διάλογος</i></p> <p><i>Επιχειρηματολογία</i></p> <p><i>Συμπέρασμα</i> <i>Αξιολόγηση της δουλειάς μας</i></p>	<p>Π3</p> <p>Π4</p> <p>Δ(<i>ιαφάνειες</i>)</p> <p>Π5</p> <p>Π6</p> <p>Π7</p>
--	--	--

Ανάθεση εργασίας για το σπίτι

Υποχρεωτική: «Ελέγγω τι έμαθα» 1-6

Προαιρετική: οι μισοί μαθητές την **ερ. 1** και οι υπόλοιποι την **ερ. 2** του «Επιλέγω».

Π Ι Ν Α Κ Α Σ (ενδεικτικά)

Στο Σινά:

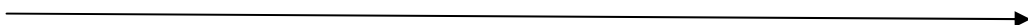
- Ο Θεός **καλεί** τους Ισραηλίτες για να συνάψει μαζί τους Διαθήκη **Π1**
 - Οι Ισραηλίτες **προετοιμάζονται** να τον συναντήσουν **Π2**
 - Ο Θεός:
 - ✓ φανερώνεται ως ο **απόλυτος κυρίαρχος** της ζωής **Π3**
 - ✓ **εκλέγει** τον Ισραήλ για να προετοιμάσει όλο τον κόσμο **Π4**
 - ✓ δίνει **οδηγίες / εντολές** ζωής στο λαό (Δεκάλογος) **Π5**
- ↓
- Ο λαός **αποφασίζει ελεύθερα** να δεσμευτεί και να τηρήσει τις εντολές του Θεού **Π6**
- ↓
- Γεννιέται ο **λαός του Θεού** **Π7**

Επιπλέον ιδέες για εργασίες / δραστηριότητες με διαθεματική κατεύθυνση¹

1. Οργανώνουμε σε συνεργασία με τον καθηγητή της Πληροφορικής αναζήτηση εικόνων του Μωσή και της Νομοδοσίας στο CD-ROM των Θρησκευτικών.
2. Τους μοιράζουμε το Δεκάλογο στο πρωτότυπο κείμενο των Ο΄, και συνεννοούμαστε με το φιλόλογο τους να τις επεξεργαστούν γλωσσικά στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών.
3. Μια ομάδα αναλαμβάνει να βρει στοιχεία από το διαδίκτυο (ζητώντας και τη βοήθεια του καθηγητή των Μαθηματικών) για τις αποστάσεις που διένυσαν οι Ισραηλίτες από την Αίγυπτο έως το Σινά.

¹ Δεν τις χαρακτηρίζουμε «διαθεματικές», καθώς θεωρούμε ότι τέτοιου είδους εργασίες δεν πληρούν τους όρους της διαθεματικότητας, αλλά είναι απλές συνδέσεις του θέματός μας με τα άλλα μαθήματα (διακλαδικές).

2η διδακτική ώρα

Πορεία διδασκαλίας	Μορφή εργασίας	Μέσα
<p>Φάση αφόρμησης Αφηγούμαστε τα γεγονότα του προηγούμενου μαθήματος. Διατρέχουμε τις ερωτήσεις του «Ελέγγω τι έμαθα».</p> <p>Πρόκειται για μια διήγηση που βρίσκεται στην καρδιά του δυτικού πολιτισμού, γι' αυτό και αποτελεί διαχρονικό θέμα πολλών έργων τέχνης. Δείχνω σχετικές διαφάνειες (βλ. σχετικές) στον Overhead Projector ενώ υποβάλλω ερωτήσεις γύρω από το προηγούμενο μάθημα.</p> <p>Θέση στόχων Στο σημερινό μάθημα θα διατρέξουμε τη μεγάλη περίοδο που ακολούθησε τα γεγονότα του Σινά, με στόχο να διερευνήσουμε πώς εξελίσσεται η σχέση των Ισραηλιτών με το Θεό και να συνειδητοποιήσουμε τι αλλάζει σταδιακά σ' αυτό το λαό.</p> <p>Α ν ά γ ν ω σ η κ ε ι μ έ ν ο υ (γ ') </p> <p>ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Βλέπουμε την πορεία στο χάρτη. Σαράντα χρόνια πορεύονταν οι Ισραηλίτες στο ταξίδι τους προς τη Γη της Επαγγελίας. Η Κιβωτός της Διαθήκης, πάντα ανάμεσά τους να τους θυμίζει ότι ο Θεός τους οδηγεί και τους προστατεύει. - Για τους κινδύνους της ερήμου μιλήσαμε και στο προηγούμενο μάθημα. Ας τους ξαναθυμηθούμε. - Όμως, ποιον κίνδυνο περιγράφει ως το μεγαλύτερο ο συγγραφέας του βιβλίου των Αριθμών; Μπορείτε να δικαιολογήσετε γιατί ήταν μεγαλύτερος; Τι έμπαινε σε μεγάλη κρίση; - Ανάγνωση παραθέματος για τα είδωλα. Διαφάνεια χορού μπροστά στα είδωλα (βλ. σχετική του Νόλτε). - Ας μπούμε στη θέση των Ισραηλιτών προσπαθώντας να συναισθανθούμε τους φόβους, τις επιθυμίες και ό,τι άλλο τους έκανε να στραφούν στα είδωλα. Χωριστείτε σε ομάδες και παρουσιάστε μια σκηνή, σκαρώνοντας αυθόρμητους διαλόγους (βλ. παρακάτω μια ενδεικτική δραματοποίηση) - Στη συνέχεια συζητάμε: Τι καταλάβαμε από όσα διαδραματίστηκαν μπροστά μας; Πώς ένιωσαν όσοι «μπήκαν» στο ρόλο; Πώς έφτασαν οι Ισραηλίτες στην ειδωλολατρία; Τι πίστευαν ότι «εξασφάλιζαν» με τα είδωλα; Τι ήταν ευκολότερο με τα είδωλα; (ερ. 6) (άμεση, ορατή «λύση» των προβλημάτων τους, ενώ η σχέση με το Θεό απαιτούσε βαθιές αλλαγές στον τρόπο σκέψης και ζωής...). - Φανταστείτε τις συνέπειες στη ζωή τους και τη σχέση τους με το Θεό και προσπαθήστε να τις περιγράψετε. Προσέξτε και την εικόνα του Νόλτε (οργιαστικοί χοροί γύρω από το είδωλο, λήθη του Θεού, ...) Τι εκφράζεται σ' αυτήν; - Χαρακτηρίστε τη στάση τους (ερ. 7 και ερ. 2 του «Προσπαθώ...») 	<p><i>Αφήγηση Ερωτήσεις / απαντήσεις</i></p> <p><i>Ενημέρωση από το δάσκαλο</i></p> <p>Δάσκαλος</p> <p><i>Κατευθυνόμενος διάλογος</i></p> <p><i>Δραματοποίηση Κατευθυνόμενος διάλογος</i></p> <p><i>Εργασία με εικόνα</i></p>	<p>Δ</p> <p>X Π1</p> <p>Δ</p> <p>Π2</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Άραγε η ειδωλολατρική στάση ζωής αφορά μόνον ανθρώπους παλιότερων εποχών; Ας διερευνήσουμε την ύπαρξη ειδώλων στη δική μας σύγχρονη ζωή. Τι μας «λέει» η εικόνα της σελ. 59; Επινοήστε ένα τίτλο. Εκφράστε τις ιδέες σας: Ποια είναι τα ψεύτικα στηρίγματα που εμπιστεύεται ο σύγχρονος άνθρωπος; Τι του προσφέρουν; Πώς μας κάνουν να νοιώθουμε; Νομίζετε πως είναι εύκολο να ξεφύγουμε απ' τη σύγχρονη ειδωλολατρία; - Σε συνεργασία με το διπλανό σας καταγράψτε σύγχρονα είδωλα (εφ. 9) - Ποια είναι η στάση ζωής και η συμπεριφορά ενός σύγχρονου ειδωλολάτρη; - Επιστρέφουμε στους Ισραηλίτες. Ας προσέξουμε το δίλημμα που συχνά αντιμετώπιζαν αυτά τα 40 χρόνια της ερήμου. Διατυπώστε το επιγραμματικά. - Τι απαντούσαν τελικά οι Ισραηλίτες; - Ας σκεφτούμε: σε τι τους ωριμάζε η απάντηση σ' αυτό το δίλημμα; <i>(η σχέση τους με το Θεό γινόταν πιο υπεύθυνη, πιο δεσμευμένη...)</i> - Ας το συζητήσουμε. Γιατί τα διλήμματα μας ωριμάζουν; Τι χρειάζεται να καλλιεργήσουμε για να είμαστε σε θέση να αποφασίζουμε; <i>(ευθύνη, ελευθερία, δυνατότητα δέσμευσης...)</i>. Πόση σημασία έχουν οι ελεύθερες αποφάσεις; - Τελικά, τι έφτασαν να καταλάβουν οι Ισραηλίτες για το Θεό; (εφ. 8). - Διαβάζουμε το παράθεμα της σ. 57. Τι συνειδηση κατόρθωσαν να διαμορφώσουν <i>(γίνονται ο «λαός του Θεού»)</i> - Ποιος ήταν ο ρόλος του Μωυσή στη διάρκεια όλης αυτής της πορείας; <i>(ηγέτης, οδηγός, μεσολαβητής προς το Θεό...)</i> - Συζητάμε για το ρόλο του ηγέτη μιας ομάδας. - Δικαιολογήστε τη θέση των σκίτσων με τα χέρια που υπάρχουν στο μάθημα. - Ας συνοψίσουμε βλέποντας τα σημεία του πίνακα: ο Ισραήλ γίνεται ο λαός του Θεού και συνειδητοποιεί τον προορισμό του καθώς πορεύεται μέσα στην έρημο - Οι Εβραίοι ξαναζούν αυτά τα μοναδικά γεγονότα στις μεγάλες γιορτές τους. Διαβάζουμε τα παραθέματα της σ. 58. (ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ: Το πώς τα θυμάται και τι σημασία τους προσδίδει η χριστιανική Εκκλησία θα του δούμε στο τέλος του κεφαλαίου, στη σελίδα των προεικονίσεων). - Φανταστείτε πόσο έντονη ήταν η ανάγκη των Ισραηλιτών να μην ξεχαστούν όλες αυτές οι παραδόσεις. <p>Έλεγχος στόχων (Καταλάβαμε ποιον μεγάλο κίνδυνο κατόρθωσαν να αντιμετωπίσουν οι Ισραηλίτες στη διάρκεια της πορείας στην έρημο; Υπάρχει κάτι που μας δυσκόλεψε; Ποιες απορίες ή τυχόν επιφυλάξεις διατηρούμε; Τι μας «άγγιξε» περισσότερο;)</p> <p>Ανάθεση εργασίας για το σπίτι</p> <p><u>Υποχρεωτική:</u> («Ελέγχω...» 7-10 και ανάπτυξη επιχειρηματολογίας γύρω από την ανάγκη να παραμείνουν οι Ισραηλίτες μακριά από τα είδωλα. Δηλαδή στο επόμενο μάθημα θα ζητήσουμε από ένα ζευγάρι μαθητών να αντιπαραθέσουν τα επιχειρήματά τους υπέρ και κατά των ειδώλων)</p> <p><u>Προαιρετική:</u> Φανταστείτε πως είστε ένας Ισραηλίτης που θέλει να διηγηθεί στο παιδί του, που γεννήθηκε στην έρημο, γεγονότα από την πορεία τους προς τη Γη της Επαγγελίας. Γράψτε ένα κείμενο (κατά προτίμηση διάλογο) (βλ. παρακάτω μια ενδεικτική παρουσίαση)</p>	<p><i>Διερεύνηση προβλήματος Συζήτηση</i></p> <p><i>Συνεργασία ανά θρανίο Κατευθυνόμενος διάλογος</i></p> <p><i>Συζήτηση</i></p> <p><i>Κατευθυνόμενος διάλογος</i></p> <p><i>Συζήτηση Εργασία με εικόνα</i></p> <p><i>Συμπέρασμα</i></p> <p><i>Έκφραση</i></p> <p><i>Αξιολόγηση της δουλειάς μας</i></p>	<p>Π3</p> <p>Π4</p> <p>Π5</p>
---	--	--

Π Ι Ν Α Κ Α Σ (ενδεικτικά)

- Οι Ισραηλίτες πορεύονται στην έρημο **Π1**
- Η σχέση με το Θεό περνάει κρίση (έλλειψη εμπιστοσύνης, αγνωμοσύνη, λήθη, ειδωλολατρία) **Π2**
- Το μεγάλο δίλημμα: εμπιστοσύνη στο Θεό ή όχι; **Π3**
- Οι Ισραηλίτες επιλέγουν τη ζωή κοντά στο Θεό **Π4**

↓
Ο Ισραήλ γίνεται ο «λαός του Θεού» και συνειδητοποιεί τον προορισμό του

Π5

Επιπλέον ιδέες για εργασίες / δραστηριότητες με διαθεματική κατεύθυνση

1. Να συζητήσουν με τον καθηγητή της Φυσικής Αγωγής τη σημασία του αρχηγού σε μια ομάδα που έχει ένα κοινό στόχο.
2. Συνενοούμαστε με τον καθηγητή της Βιολογίας να συζητήσει με τους μαθητές τις ενεργειακές ανάγκες² της ζωής ενός ανθρώπου και στη συνέχεια να δημιουργήσουν μια λίστα με το τι έπρεπε να έχει μαζί του ένας Ισραηλίτης της Εξόδου, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει της συνθήκες της πορείας στην έρημο.
3. Αν υπάρχουν Εβραίοι μαθητές ετοιμάζουν μια παρουσίαση για τα όμορφα έθιμα των γιορτών της Σαβουώτ (Πεντηκοστή) και της Σουκώθ (Σκηνοπηγίας). (Το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος διαθέτει ένα σχετικό έντυπο ειδικό για σχολική χρήση).

² Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα της Βιολογίας της Α' Γ/σίου υπάρχει το θέμα μ' αυτήν ακριβώς τη διατύπωση.

B. Μεθοδολογικές επισημάνσεις γύρω από τον παραπάνω ενδεικτικό διδακτικό σχεδιασμό

- Οι μαθησιακές επιδιώξεις και οι διδακτικοί στόχοι της ΔΕ (σύμφωνα και με το Αναλυτικό Πρόγραμμα) βρίσκονται στο Βιβλίο Δασκάλου.
- Οι θεολογικές διήκουσες που υπηρετούνται στη διδασκαλία μπορούν να επισημανθούν στα σημεία του Πίνακα.
- Ο διδακτικός σχεδιασμός βασίζεται σε μια θεωρητική αντίληψη της στρατηγικής³ διδασκαλίας σύμφωνα με την οποία επιχειρείται: α) η συνεχής μετατροπή της διδασκαλίας από δασκαλοκεντρική σε όλο και πιο μαθητοκεντρική, β) η επικέντρωση όχι μόνο στο περιεχόμενο, αλλά και σε όσα συμβαίνουν στη διάρκεια της και γ) η θεώρησή της όχι μόνον ως ατομική προϋπόθεση μάθησης, αλλά ομαδική. Στον παραπάνω σχεδιασμό, όπως εύκολα μπορεί κάποιος να επισημάνει, χρησιμοποιούνται πολλές διδακτικές μορφές⁴. Πιο συγκεκριμένα:
 - ✓ **Ερωταποκρίσεις** «κλειστού» τύπου, κυρίως στην αρχή της διδασκαλίας (από το «Ελέγγω τι έμαθα») για να ελέγξουμε τις πληροφορίες / γνώσεις της προηγούμενης ενότητας.
 - ✓ **Κατευθυνόμενος διάλογος** («μαιευτική» μορφή), αφού επιδιώκουμε να βοηθήσουμε τους μαθητές να βρουν μόνοι τους τις απαντήσεις και να διεισδύσουν σταδιακά στο θέμα. Εννοείται βέβαια πως στις ερωτήσεις / προκλήσεις που υποβάλλουμε δεν απευθυνόμαστε μόνο στη λογική σκέψη των μαθητών, αλλά και στο συναίσθημα και στη φαντασία τους (π.χ. *τι συναισθήματα υποβάλλει η εικόνα της φανέρωσης του Θεού, φανταστείτε παραδείγματα που δείχνουν την αλλαγή της ζωής των Ισραηλιτών, παίζτε ένα ρόλο*).
 - ✓ **Ελεύθερος διάλογος / συζήτηση**, όπου επιδιώκουμε όχι μόνο να εκφράσουν οι μαθητές τους προσωπικούς τους προβληματισμούς, τις απόψεις και τις ιδέες τους αλλά και να ακούσουν τους συμμαθητές τους να εκφράζουν τις δικές τους. Στις συζητήσεις, όπως φαίνεται ξεκάθαρα, δεν εμπεριέχονται απλώς δεδομένα και πληροφορίες, αλλά και συναισθήματα, αξίες, στάσεις. Επιπλέον είναι μια ευνοϊκότατη συνθήκη για να κατορθώσουν οι μαθητές να αξιολογήσουν και να διαμορφώσουν προσωπικές απόψεις, αλλά και να διορθώσουν τυχόν λαθεμένες (π.χ. *περί του Ισραήλ ως «περιούσιου» λαού, με την έννοια του σπουδαιότερου και μοναδικού*).
 - ✓ **Διερεύνηση προβλήματος**, (π.χ. *πώς εκδηλώνεται η ειδωλολατρική στάση ζωής και στο σύγχρονο άνθρωπο*), ακολουθώντας τα βήματα: καθορισμός προβλήματος, διατύπωση υποθέσεων, συλλογή πληροφοριών, έλεγχος υποθέσεων, διατύπωση συμπερασμάτων
 - ✓ **Εργασίες** δημιουργικές (ομαδικές ή ατομικές, συνθετικές, με διακλαδική / διαθεματική / διαθρησκευτική κατεύθυνση), οι οποίες στοχεύουν στο να εκτείνουν τη σκέψη των μαθητών και να τους ωθήσουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

³ Προτιμάμε τον όρο «στρατηγική διδασκαλίας» από τον όρο «μέθοδο», επειδή στη στρατηγική συνδυάζονται πολλές μέθοδοι (αναλυτική, συνθετική, ολιστική, διερευνητική, συγκριτική, επιστημονική, διαθεματική κ.ά.). Για περισσότερα βλ. Ηλ. Ματσαγγούρας, *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας τμ. 2, Στρατηγικές Διδασκαλίας. Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη*, Gutenberg, Αθήνα 2000.

⁴ Μιλώντας για «διδακτικές μορφές» της διδασκαλίας εννοούμε τις δραστηριότητες όπως κατανέμονται στη διάρκεια της διδασκαλίας. Για περισσότερα εκτός από το Ηλ. Ματσαγγούρας, *ό.π.*, βλ. επίσης Ελ. Νημά – Αχ. Καψάλης, *Σύγχρονη Διδακτική*, εκδ. Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2002.

Όπως γίνεται φανερό η παραπάνω διδασκαλία εκτείνεται σε πολλά επίπεδα **μάθησης**, προωθώντας και τις ανάλογες **δεξιότητες**:

- ✓ **Πληροφοριακή**: με το να ζητάμε απ' τα παιδιά να παρατηρήσουν (*φράσεις του κειμένου, περιγραφές, εικόνες κ.ά.*), να αναγνωρίσουν στοιχεία, να ανακαλέσουν προηγούμενες γνώσεις.
- ✓ **Οργανωτική**: με το να εντοπίσουν προβλήματα (*π.χ. η Εκλογή ως αποστολή και προσφορά*), να εξετάσουν στοιχεία (*κείμενο, παράθεμα*), να συγκρίνουν, να κατηγοριοποιήσουν (*π.χ. είδος Εντολών*), να ιεραρχήσουν.
- ✓ **Αναλυτική**: με το να διακρίνουν συμπεριφορές (*π.χ. των Ισραηλιτών, του Μωυσή*), σχέσεις (*Μωυσή-Ισραήλ, Μωυσή-λαού, Θεού-λαού*), μοτίβα (*π.χ. η ανανέωση της Διαθήκης σε κάθε γενιά, το σχήμα «ο Ισραήλ προδίδει τη Διαθήκη / ο Θεός επανέρχεται»*), να αναγνωρίσουν ενδείξεις (*π.χ. την προσφορά σωτηρίας του Θεού σε όλο τον κόσμο*), να συσχετίσουν γεγονότα, να διαμορφώσουν εκτιμήσεις (*π.χ. για τη σημασία των διλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Ισραηλίτες*), να αναζητήσουν διευκρινίσεις, να αναλύσουν πιθανότητες (*π.χ. τι θα γινόταν αν ...*), να χρησιμοποιήσουν ενδείξεις και κριτήρια.
- ✓ **Συνθετική**: με το να διατυπώσουν κρίσεις και γενικεύσεις (*π.χ. τι είναι τελικά αυτό που κάνει «λαό» τον Ισραήλ*).
- ✓ **Πραξιακή**: με το να εντοπίσουν αντιφάσεις (*π.χ. όταν κρίνουμε έναν «ειδωλολάτρη» σε σχέση με το πόσο «ειδωλολατρική» στάση επιδεικνύουμε συχνά ως σύγχρονοι άνθρωποι*), να αξιολογήσουν στάσεις (*π.χ. η αγνωμοσύνη και η ανευθυνότητα*), να βγάλουν συμπεράσματα ζωής (*π.χ. πόσο σημαντική είναι η ουσιαστική δέσμευση για την ανάπτυξη αληθινών σχέσεων*), να διαμορφώσουν απόψεις που θα τις χρησιμοποιήσουν στη ζωή τους (*π.χ. η σημασία της αντιμετώπισης των διλημάτων, ο ρόλος των κανονισμών, η δυναμική της ελευθερίας στη σχέση με το Θεό*).
- ✓ **Μεταγνωστική**: κυρίως στο τέλος της διδασκαλίας⁵ με το να ζητάμε από τους μαθητές να σκεφτούν τι γνώρισαν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, να επισημάνουν τυχόν δυσκολίες ή προβλήματα που συνάντησαν στη διάρκειά της, αλλά και να αξιολογήσουν τον τρόπο που δούλεψαν.

Στο σχεδιασμό, εκτός από τα παραπάνω επίπεδα ενεργητικής μάθησης και των σχετικών δεξιοτήτων, επιπλέον προωθούνται – αξεχώριστα βέβαια απ' αυτά – και η **συνεργατική** και **βιωματική μάθηση**. Πρόκειται για δύο ισχυρά μαθητοκεντρικά επίπεδα μάθησης, καθώς παράγουν όχι μόνο την κινητοποίηση και τον ενθουσιασμό των μαθητών, αλλά και τη νοηματοδότηση της γνώσης από τους ίδιους. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα όχι μόνο στις δύο δραστηριότητες που προτείνονται (*δραματοποίηση και εργασία της 2^{ης} ώρας, αλλά και στις ερ. 5 και 6 της «Εργασίας στην τάξη» όπου οι μαθητές καλούνται να εκφραστούν ως άνθρωποι της εποχής της Εξόδου*). Ταυτόχρονα βέβαια, όπως μπορεί κάποιος να παρατηρήσει, διαχέονται και σε πολλές άλλες εργασίες / ερωτήσεις της διδασκαλίας.

Οι συνεργατικές / βιωματικές δραστηριότητες στο μάθημά μας επιδιώκουν / προκαλούν:

⁵ Η διδακτική σημασία των μεταγνωστικών δραστηριοτήτων στη φάση της αξιολόγησης της διδασκαλίας είναι μεγάλη, καθώς οδηγεί τους μαθητές να γίνουν κύριοι του τρόπου σκέψης τους, να συνειδητοποιούν πώς εργάστηκαν και να ξεπερνούν τη μηχανιστική αντίληψη του «σωστό-λάθος» που επικρατεί στην αξιολόγηση. Για τη μεταγνωστική αξιολόγηση, βλ. Ηλ. Ματσαγγούρας, *ό.π.*, σ. 327-336.

- **ενσυναίσθηση** (με όχημα τη φαντασία τους οι μαθητές έρχονται στη θέση άλλων ανθρώπων, μιλούν και εκφράζονται όπως αυτοί, συναισθάνονται τις στάσεις και τις συμπεριφορές τους, «αρπάζουν» την ατμόσφαιρα της εποχής και διεισδύουν στην καρδιά των γεγονότων και των εξελίξεων)
- συσχετισμό των θεμάτων της διδασκαλίας με **αντίστοιχα βιώματα των μαθητών** (αφού δημιουργούν εσωτερικά κίνητρα στους μαθητές οι οποίοι οδηγούνται να κάνουν συνειρμούς και συσχετισμούς με δικές τους αντίστοιχες διαθέσεις / αισθήματα / εμπειρίες, άρα φτάνουν να εμπλέκονται προσωπικά και να είναι πιο ευέλικτοι στη διατύπωση ή επαναδιατύπωση ιδεών και κρίσεων)
- δημιουργία **επικοινωνιακού περιβάλλοντος** (αφού οι μαθητές λειτουργούν συνεργατικά, αλληλεπιδραστικά και σε μια ατμόσφαιρα χωρίς ένταση, ανταγωνισμό και στενό γνωστικό έλεγχο)
- έκφραση **δημιουργικότητας** (αφού οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να εκφραστούν προσωπικά, με πρωτότυπους τρόπους, να ξεφύγουν από το στενό σχήμα του γνωστικού ελέγχου, να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους και τελικά να «εφαρμόσουν» τα όσα έμαθαν.
- τελικά οι ίδιες οι εργασίες γίνονται **εμπειρίες** για τους μαθητές (αφού τους εμπλέκουν ενεργητικά, δυναμικά, ολιστικά ως προσωπικότητες και σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον).

Σίγουρα η οργάνωση τέτοιων δραστηριοτήτων προϋποθέτει υπέρβαση κάποιων αναστολών μας – που αφορούν κυρίως εμάς τους δασκάλους και σταδιακή κατάκτηση. Ωστόσο, αν επιχειρήσουμε να τις εντάξουμε στη δουλειά μας, η πρόοδος των μαθητών μας, η κινητοποίηση και των πιο αδύνατων παιδιών και ο πολλαπλασιασμός των δυνατοτήτων τους γρήγορα θα μας εκπλήξουν.

Επειδή θεωρούμε ότι οι συνεργατικές / βιωματικές δραστηριότητες (που υπάρχουν άφθονες σε όλο το βιβλίο μαθητών) συνιστούν σπουδαίες διδακτικές ευκαιρίες για το μάθημά μας, παραθέτουμε δύο ενδεικτικές από την παραπάνω διδασκαλία.

